

Omsorg på obekväm arbetstid (kvällar, nätter och helger) i Stockholms stad

Uppdrag

I budget 2023 anges att det ska vara enklare att få barnomsorg på obekväm arbetstid för de som behöver samtidigt som verksamheten ges förutsättningar att utvecklas.

I budget anges även att det ska vara enkelt att hitta information om barnomsorg på obekväm arbetstid för de som behöver och riktlinjerna för verksamheten ska genomgå en översyn i syfte att säkerställa att barnets bästa är i centrum.

I Skollagens 25 kap.5§ (2010:800) anges att kommuner, med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete och familjens situation i övrigt, ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.

Skolinspektionens kartläggning

Skolinspektionen gjorde år 2016 en nationell kartläggning av kommuners erbjudande av omsorg på obekväm arbetstid. En enkät skickades till samtliga kommuner i landet. Utöver det gjordes intervjuer i 70 slumpmässigt valda kommuner.

I rapporten lyfts vårdnadshavarnas behov tydligt och de svårigheter som kan uppstå när verksamhet inte finns som är anpassad utifrån deras behov. Det kan till exempel handla om öppettider och möjligheten till lämning/hämtning mellan hemmet och verksamhet på obekväm arbetstid vilket i sin tur kan påverka möjligheten att nyttja dessa verksamheter.

Av rapporten framgår att de grupper som är i störst behov av omsorg på obekväm arbetstid är ensamstående kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Om de inte kan nyttja verksamheten påverkas deras möjlighet till försörjning och får även effekter på jämställdhet och integration.

I rapporten lyfts vidare svårigheter med att säkra kontinuitet, god kvalitet och trygghet i verksamheten, framför allt när omsorg ges i hemmet. Omsorg som ges i hemmet innebär ensamarbete vilket är sårbart både ur barnets och den anställdes perspektiv. Rapporten

visar även att i den här formen av omsorg arbetar ofta oerfaren personal samt att personalomsättningen är stor.

Rapporten har som helhet främst ett vårdnadshavarperspektiv, barnperspektivet är mer sekundärt även om vikten av trygghet för barnet beskrivs.

Hur gör man i andra delar av Sverige

Skolinspektionens rapport visar på att det nationellt finns relativt stora skillnader i om och hur omsorg på obekväm arbetstid erbjuds och utformas. Det framkommer också av den information som finns tillgänglig på kommuners webbsidor. Utformandet varierar i allt från lösning med omsorg i hemmet till verksamheter där omsorg ges i dygnet-runt förskola och där vårdnadshavare själva ansvarar för lämning, hämtning och transport mellan olika verksamheter.

Bakgrund och nuvarande utförande

Utförandet av omsorg på obekväm arbetstid har sedan 2017 legat på Utbildningsförvaltningen.

Verksamheten har under tiden förändrats, från att ha varit förlagd till fyra så kallade nav, Bromma, Skärholmen, Enskede/Årsta samt i Stadshagen/Fridhemsplan, förlades verksamheten till en adress, Stadshagen/Fridhemsplan, från våren 2020. Anledningen till förändringen var den låga nyttjandegraden i de fyra naven.

Ansvaret för verksamheten har under perioden legat både på ovan nämnda stadsdelar och utbildningsförvaltningen. Sedan våren 2022 är den utförande delen av omsorgen en del av Kungsholmens grundskola.

Ansvaret för omsorg på obekväm arbetstid är idag fördelat mellan två förvaltningar.

Utbildningsförvaltningens grundskoleavdelning ansvarar för det operativa utförandet som är förlagt till Kungsholmens grundskola. Ansvaret omfattar rekrytering, personalansvar samt verksamhetens genomförande och kvalitet.

Förskoleförvaltningens myndighetsavdelning ansvarar för handläggning av ansökningar samt budget och ersättning till utförare.

Riktlinjer för Omsorg på obekväm arbetstid i Stockholms stad

Stockholms stads ramöppettider för förskola är kl.06.30-18.30. Tid före och efter ramöppettiderna räknas som obekväm arbetstid och omsorg erbjuds då följande tider;

- vardagar från 18.30 - 06.30
- lördagar, söndagar och helgdagar hela dygnet.

Omsorg på obekväm arbetstid erbjuds vårdnadshavare med barn folkbokförda i Stockholm från 1 års ålder till och med vårterminen det år barnet fyller 13 år. Behovet av omsorg på obekväm arbetstid ska, enligt riktlinjerna, vara regelbundet och inte kunna ordnas på något annat sätt.

Omsorg i hemmet beviljas och erbjuds fram till 24.00 vardagskvällar och utförs av en (1) medarbetare anställd av Stockholms stad.

Övriga tider beviljas och erbjuds omsorg på obekväm arbetstid i en för verksamheten anpassad lokal. Grundbemanningen är alltid minst två personal anställda av Stockholm stad med utbildning eller erfarenhet som tillgodoser barnets behov och verksamhetens kvalitet.

Riktlinjerna i sin helhet biläggs utredningen, se bilaga 1.

Ansökningar och nyttjandegrad 2023

Ansökan avseende omsorg på obekväm arbetstid handläggs av förskoleförvaltningens myndighetsavdelning. Samtliga vårdnadshavare som söker plats och är berättigade enligt gällande riktlinjer erbjuds plats.

Fördelning av beviljad omsorg mellan förskolebarn och skolbarn är relativt jämn, 47 %, respektive 53 %.

Under 2023 beviljades 111 ansökningar fördelat på omsorg i lokal, omsorg i hemmet samt en kombination av omsorg i både lokal och hemmet. Antalet som nyttjade den beviljade platsen var 94.

9 ansökningar fick avslag.

	Antal beviljade ansökningar	Antal beviljade ansökningar som nyttjats
lokal	44	43
hem	17	16
lokal och hem	50	35
Totalt	111	94

Antalet barn som nyttjar beviljad omsorg varierar under året. Vissa barn har haft omsorg under hela året medan andra har haft omsorg under en kortare period.

OB-omsorg per stadsdel	Antal barn	varav förskola	varav fritids
Enskede-Årsta-Vantör	18	8	10
Spånga-Tensta	6	1	5
Södermalm	7	3	4
Skärholmen	1	1	0
Hässelby-Vällingby	5	3	2
Skarpnäck	8	1	7
Bromma	4	2	2
Östermalm	2	2	0
Hägersten- Älvsjö	14	5	9
Kungsholmen	6	2	4
Farsta	4	2	2
Rinkeby-Kista			
Norrmalm	6	1	5
	85	35	50

Siffrorna ovan visar ett exempel på fördelningen av antal barn mellan stadsdelarna i oktober. Fördelningen är relativt jämn i relation till stadsdelarnas storlek.

Nyttjade omsorgstimmar för år 2023

Beslutat antal timmar för de 111 ansökningar som beviljats	Nyttjade omsorgstimmar för de 94 ansökningar som nyttjats.	Nyttjandegrad
76 722	39 076	51 %

Nyttjandegraden mellan de olika omsorgsformerna; lokal, hem samt kombination lokal/hem, är relativt jämnt fördelad.

Som helhet varierar antalet nyttjade omsorgstimmar under året mellan 2 257–4 006 timmar/månad med ett genomsnitt om 3 256 timmar per månad. Lägst nyttjandegrad är det i juli/augusti och högst i april.

Ekonomi

Ersättning

I stadens budget 2017 infördes ett nytt ersättningssystem för barnomsorg under tid då förskola och fritidshem inte erbjuds. Detta ersättningssystem har sedan dess funnits kvar och är detsamma i förslag till budget 2024.

Ersättning till av staden godkända utförare betalas ut mot fakturerad uppgift om antal utförda omsorgstimmar. Timersättningen för detta är 295 kr/timmen. Summan omfattar en schablonersättning för en barnskötares lön, tackning för ob-tillägg oavsett tidpunkt på dygnet, helg och storhelg samt ersättning för driftskostnader för en barngrupp på 1–5 barn. Ersättningen omfattar inte lokalkostnader då verksamheten förutsätts bedrivas i en lokal som redan är finansierad genom vanlig schablon/peng.

Ersättning	2 personal 1–10 barn (kr/timme)	3 personal 11–15 barn (kr/timme)	4 personal 16–20 barn (kr/timme) osv
	590	885	1180

Utgångspunkten för utförare att få ersättning enligt ersättningsmodellen är en grundbemanning på minst två personal de första tio barnen vilket ger en ersättning på 295 kr/timmen gånger två personal, det vill säga 590 kr/timmen. Bemanningen utökas vid behov med en personal per påbörjad fembarnsgrupp vilket ger ytterligare 295 kr/timmen i ersättning.

Kostnaden för åren 2019–2023 syns i tabell nedan.

År	Kostnad
2023	11 696 000
2022	11 392 000
2021	11 421 000
2020	14 449 000
2019	19 184 000

Trolig förklaring minskad kostnad från 2019 är att verksamheten förlades till en adress i stället för i fyra olika nav samt att behovet minskade på grund av pandemin och dess effekt för tex kulturarbetare.

Budget och utfall 2023

Given budget för 2023 uppgick till 16 mnkr samt statsbidrag från Skolverket om 700 tkr.

Total kostnad för verksamheten 2023 uppgick till 12 822 000 mnkr, inklusive lokalkostnad, fördelat enligt nedan. Lokalkostnaden om 1 126 000 ingår inte i budget. Verksamhetens kostnader ryms därmed inom given budgetram.

Kostnader 2023	
Direkta kostnader (Lön inkl. arbetsgivaravgifter) (förskolenämnden)	6 713 000
Indirekta kostnader (Lön gruppchefer, biträdande rektor, intendent, vaktmästare, städ, material, it – och telefonikostnader) (förskolenämnden)	4 983 000
Total kostnad	11 696 000

Nuvarande organisation och utförande

Nuvarande form av verksamhet bedrivs i en lokal som endast används under de tider omsorg på obekväm arbetstid erbjuds. Fyra gruppchefer ansvarar för olika delar av utförandet som till exempel rekrytering, schemaläggning och information till vårdnadshavare. Utöver gruppcheferna finns fyra månadsanställda som främst arbetar i lokalen samt ca 25 timanställda som i huvudsak ger omsorg i hemmet men även delvis i den omsorg som ges i lokalen. I lokalen arbetar alltid minst två medarbetare. Utredningen visar att det är en relativt stor omsättning på timanställda då flertalet av dessa har det som en bisyssla och/eller parallellt med studier.

Vårdnadshavares schema styr barnets vistelsetider. Vid behov av hämtning och lämning på dagverksamhet (förskola/fritids) görs detta inom ramen för beviljad tid av verksamhetens medarbetare.

Fördelar och utmaningar med omsorg i lokal respektive omsorg i hemmet.

Fördelar omsorg i lokal

- Fler vuxna skapar trygghet och minskar risken för att utsatta situationer uppstår för barnet
- Barnsäkerheten kan säkerställas och följas upp i en anpassad lokal
- Behov av särskilt stöd kan tillgodoses och följas upp på ett systematiskt och säkert sätt
- Lokalen kan anpassas för både yngre och äldre barn
- Arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön kan säkerställas och följas upp
- Mer effektiv och säkrare vikariehantering
- Lokal kan anpassas för nattarbete

Fördelar omsorg i hemmet

- En miljö barnet är trygg och van vid
- Färre resor för barnet
- Närhet till förskola/skola/fritids på vardagar

Utmaningar omsorg i lokal

- Resväg mellan lokal och hem

Utmaningar omsorg i hemmet

- Svårighet att säkerställa att barn med särskilda behov ges rätt omsorg
- Alla kan inte ha denna lösning om det tex finns andra vuxna eller äldre syskon i hemmet, vilket kan vara svårt att kontrollera och säkerställa att så inte är fallet.
- Om äldre syskon finns hemma kan det skapa gränsdragningsproblematik för personalen
- Svårigheter att garantera vikarier med kort varsel
- Ensamarbete

Sammanfattande synpunkter och förslag

Arbetsmiljö och barnsäkerhet är avgörande för verksamhetens kvalitet. Att upprätthålla barnsäkerhet och arbetsmiljökrav utifrån gällande riktlinjer och lagkrav försvåras vid omsorg i hemmet, bland annat avseende trygghet och säkerhet för barnet samt perspektivet närvarande ledarskap och ensamarbete.

Barnsäkerhet

Omsorg som ges i lokal utgör utifrån perspektivet ovan en tryggare omsorgsform för barnet. Dels kan kontinuitet i bemanningen upprätthållas då fler månadsanställda arbetar återkommande i lokal vilket utgör en trygghetsfaktor för barnet. Fler vuxna minskar risken att utsatta situationer för barnet uppstår. Omsorg i hemmet kan innebära en mer utsatt miljö för både barn och medarbetare.

Utredningen visar också att omsorg för barn i behov av särskilt stöd är extra sårbart. I en för, verksamheten och barnets särskilda behov, anpassad lokal med fler vuxna i tjänst möjliggörs att omsorgen blir trygg och professionell. Det gäller både personalens kompetens och lokalens utformning i form av hjälpmedel och material.

Arbetsmiljö

Arbetsmiljö och arbetsgivarens ansvar regleras i huvudsak genom arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd och är ett ansvar som inte kan bortprioriteras. Förutsättningar för ett systematiskt arbetsmiljöarbete försvåras då omsorg bedrivs i hemmet. Omvärldsläget ökar också kraven på Stockholms stads ansvar för krisberedskap.

- Förvaltningen förordar utifrån barnsäkerhet samt arbetsmiljö att omsorg endast erbjuds och bedrivs i en av huvudmannen planerad och anpassad lokal. För att använda resurser och medel så effektivt som möjligt bör verksamheten samlokaliseras med en redan befintlig verksamhet.

Organisation

En central förutsättning för en resurseffektiv organisation är att budget, handläggning av ansökningar och utförande av den operativa verksamheten ryms inom samma organisation.

- Förskoleförvaltningen förordar en sammanhållen lösning där handläggning och utförande ligger inom samma organisation. Utförande organisation bör även vara huvudman med driftsansvar för andra verksamheter.

Nyttjandegraden är och har under en lång period varit låg oavsett om verksamhet erbjudits på geografiskt olika adresser eller som i nuvarande organisation, på en centralt belägen adress.

- Förskoleförvaltningen förordar att verksamheten även fortsättningsvis erbjuds på en adress.

Förvaltningen föreslår avslutningsvis att en översyn i samarbete med utbildningsförvaltningen genomförs utifrån denna utredning. Följande områden bör vara prioriterade i översynen;

Organisation – översyn av ansvarsfördelningen mellan handläggning och utförande.

Riktlinjer – översyn av riktlinjer och omsorgsform.

Ekonomi – översyn av nuvarande ersättningsmodell.

Brukarnas synpunkter – som en del av det systematiska kvalitetsarbetet bör vårdnadshavare ges möjlighet att ge synpunkter på verksamheten i likhet med den årliga förskoleundersökningen.

Information – översyn av kanaler för information för att i högre grad säkerställa att vårdnadshavare i behov av omsorg på obekväm arbetstid har kunskap om möjligheten.